

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Juridiska institutionen

YTTRANDE

1 / 3

2021-10-25 dnr Ju2021/01883
dnr GU 2021/1628

Justitiedepartementet

**Yttrande över betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn
(SOU 2021:36)**

Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet (JI) anser att den övervägande delen av de förslag som utredaren lämnar är goda och att de i många fall både kan och bör genomföras. JI beklagar emellertid att översynen av reglerna om gode män och förvaltare inte omfattade en fullständig översyn av det förmynderskapsrättsliga systemet som helhet trots inrådan från såväl statliga som kommunala myndigheter, intresseorganisationer och forskare.

Ji välkomnar ambitionen under avsnitt 5.5.1 att huvudmannens vilja eller förmodade inställning skall ges starkare ställning när ställföreträdaren utför sitt uppdrag. Så som förslaget är utformat kommer det emellertid inte att leda till det önskvärda resultatet i andra fall än när huvudmannens vilja eller förmodade inställning är helt i linje med vad ställföreträdaren anser är till huvudmannens bästa vilket redan idag är gällande rätt. Förslaget uppfyller därmed inte vad Sverige har åtagit sig i art. 12 i FN:s funktionsrättskonvention.

Ji anser inte att förslaget under avsnitt 5.5.2 tillför något utöver nu gällande rätt. I flera tidigare reformer har det poängterats att huvudmannens medel inte skall läggas på hög utan användas för att ”sätta guldkant” på huvudmannens tillvaro om det är möjligt och det finns ingen anledning att tro att det aktuella förslaget skulle medföra något annat resultat. Problemet hanteras troligen bäst genom att utbilda och instruera ställföreträdare om hur denne skall utföra sitt uppdrag.

Ji ansluter sig till utredningens inställning under avsnitt 6.4.3 och tillstyrker förslaget under avsnitt 7.4.1 men vill i sammanhanget uppmärksamma att frågan om anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet och tillgång till uppgifter om huvudmannen är frågor som har mycket skiftande betydelse för olika huvudmän. I vissa fall kan det finnas anledning att begränsa anhörigas insyn och i andra fall kan det tvärtom finnas anledning att utöka anhörigas insyn i jämförelse med dagens regelverk. De aktuella reglerna bör utformas så att beslutsfattaren har den flexibilitet som krävs för att den enskildes rätt till privatliv skall kunna tillvaratas (jfr FN:s funktionsrättskonvention art. 22 samt EKMR art. 8) samtidigt som tillsynen över ställföreträdare

rens arbete och överförmyndarens möjligheter att få uppgifter om hur denne sköter sitt uppdrag inte äventyras.

Jl ansluter sig till uppfattningen att det på sikt bör vara obligatoriskt för ställföreträdare att ha ett försäkringsskydd. Ett sådant krav förutsätter självfallet, givet inställningen att ställföreträdarskap för hjälpbehövande vuxna i huvudsak skall vila på ideell grund, att ställföreträdare ersätts för kostnaden för försäkringen.

Jl tillstyrker utredningens förslag under avsnitt 11.4.1. Givet de gränsdragningsproblem som nu finns bör det av lagtext, motiv och framtida föreskrifter från den centrala myndighet som får huvudansvaret för området, klart och tydligt framgå vilka frågor som innefattas i respektive uppdrag.

Jl tillstyrker förslaget i 11.4.3 att det av lagtexten skall framgå klart och tydligt att ett godmanskap inte skall anordnas om den enskilde kan få tillräcklig hjälp genom mindre ingripande åtgärder. Det framgår förvisso redan av såväl lagtext, om än inte lika tydligt som i förslaget, som av praxis och motivuttalanden men det finns ingen anledning att inte klart och tydligt ange denna förutsättning i lagtexten. Förtydligandet ligger också i helt linje med vad Sverige har åtagit sig att säkerställa i art 12 i FN:s funktionsrättskonvention. Jl välkomnar också att utredningen lyfter diskussionen om terminologin i avsnitt 11.4.4. Utöver de skäl som anförs i utredningen kan det läggas till att begreppet god man idag används i så många olika roller att det finns en risk för att personer utan särskild juridisk sakkunskap blandar ihop de olika typerna av gode män och de särskilda regler som är relevanta för respektive roll.

Jl tillstyrker och välkomnar förslaget under avsnitt 12.5.1 att det tas fram en introduktionsutbildning för ställföreträdare på nationell nivå och att den enligt förslaget i avsnitt 12.5.2 skall vara obligatorisk. Det senare förutsätter att utbildningen kan genomföras på så sätt som föreslås, dvs. som en nätbaserad utbildning så att obligatoriet inte medför ytterligare tidsutdräkt för förordnanden av ställföreträdare. Jl avstyrker att däremot att överförmyndaren ges ansvar för utbildningen av ställföreträdare. Överförmyndarens huvudsakliga uppdrag är att utöva tillsyn över ställföreträdarnas verksamhet och alltför många nära relationer mellan myndighetens företrädare och dem som kommer att vara föremål för tillsynen kan av förklarliga skäl påverka utförandet av tillsynsuppdraget.

Jl tillstyrker förslaget att det i särskilda fall skall vara möjligt att förordna en person som ställföreträdare inom ramen för dennes anställning enligt förslagen under avsnitt 15.6. Jl påpekar emellertid att ytterligare lagändringar kan behöva utredas och genomföras, inte minst på det arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga området. Det bör också klarläggas hur nu gällande regler om arbetsgivares och arbetstagares respektive skadeståndsansvar i skadeståndslagen skall tillämpas i jämförelse med skadeståndsansvaret för ställföreträdare i föräldrabalken för den som utför uppdrag som ställföreträdare i sin anställning.

Jl tillstyrker förslagen under avsnitt 16.5. En förutsättning för att tillsynen skall kunna stärkas på avsett vis är emellertid att även reglerna om hur ställföreträdarna skall utöva den ekonomiska förvaltningen reformeras, förslagsvis genom bindande föreskrifter utgivna av den föreslagna centrala myndigheten med huvudansvar för området. De bestämmelser som idag reglerar hur en ställföreträdare skall placera sin huvudmans tillgångar härrör från en tid då placeringsmöjligheterna var betydligt färre jämfört med idag. I motiven till 1995 års reform ges överförmyndaren ansvaret för att inhämta råd för sin bedömning av om ställföreträdarens placeringar är till fördel för den enskilde eller inte, hos bland annat banker och andra värdepappersinstitut (prop. 1993/94:251, s. 234). Givet den utveckling som har skett sedan 1995 års reform och då det är

banker och andra värdepappersinstitut som oftast tillhandahåller de olika placeringsalternativen så finns det anledning att utfärda föreskrifter på området (såsom i Danmark, se BEK nr 1444 af 13/12/2013) som underlättar för ställföreträdaren att fatta goda beslut om placeringen av den enskildes medel och för övermyndaren att uppfylla de skärpta kraven på tillsyn.

Ji tillstyrker förslaget under avsnitt 22.7.1 att överförmyndaren skall kunna fatta beslut i ärenden om godmanskap enligt FB 11:4. En sådan ordning förutsätter emellertid enligt Ji:s mening att det innan en sådan reform genomförs *säkerställs* att *samtliga* överförmyndarmyndigheter i riket har den kompetens och de resurser som krävs för att överta det ansvaret från domstolen. Frågan har berörts vid flera tidigare reformer av regelverket och det har då bedömts att det inte går att säkerställa att alla överförmyndare klarar att handlägga den typen av ärenden och givet riksrevisionens senaste rapport på området finns det ingen anledning att tro att läget har ändrats så att det nu skulle vara möjligt att flytta ansvaret för dessa ärenden till överförmyndaren.

Ji välkomnar och tillstyrker förslaget att införa ett nationellt ställföreträdarregister så som det beskrivs under avsnitt 25.7. Registret bör emellertid också innefatta uppgifter om upprättade framtidsfullmakter. Ji delar således inte utredningens inställning, redovisad i avsnitt 26.5.4, att framtidsfullmakter inte skall registreras.

Ji tillstyrker utan ytterligare kommentarer utredningens förslag under avsnitten 5.5.3, 6.4.1, 7.4.2, 8.5, 9.6.1, 10.6.2-3, 11.4.2, 13.5, 14.4, 16.5.3, 18.6.2, 19.9, 20.7.1, 21.6, 23.10.1-3, 24.7.1-2, 26.5.1-3 samt 27.4.

Ji har inget att anföra rörande utredningens övriga förslag.

Göteborg 2021-10-25

Ärendet har beretts av:

Torbjörn Odlöw, universitetslektor i civilrätt, Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Beslut i ärendet har fattats av:

Mikael Baaz
Prefekt, Juridiska institutionen
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

